DE ONDERWERPING VAN PANGERAN ADI-
PATI ANOEM, ALIAS SOENAN MAS, AAN
DE HOOGHE REGEERING TE BATAVIA,
OP DEN 6^{EN} SEPTEMBER 1708.¹

DOOR

A. K. A. GIJSBERTI HODENPIJL.

Omstreeks 1700 stond de Vereenigde Oost-Indische Compagnie in Indië op het toppunt van haar macht. Dit moge van koopmans-standpunt gezien, niet geheel juist zijn, wat politieke macht en invloed betreft was dit zeker het geval. Het was het tijdperk toen een Javaansch vorst verklaarde, «dat hij wel wist, dat de Compagnie sevenmael daegs door haar magt de regering in 't rijk konde veranderen»,² en een ander niet minder trotsch heerscher, zich deemoedig tot de Indische Regeering wendde met het nederige verzoek, dat deze een verklaring wilde afleggen, dat bij zijn overlijden de erfopvolging in zijn rijk op zijn kinderen zou mogen overgaan.³

Maar, . . . men schroomde ook niet van elk middel gebruik te maken dat deze macht en invloed kon vergrooten, al waren de maatregelen die soms gebezigd werden om tot het doel te geraken van dien aard, dat zij den toets van een ernstige critiek niet zouden kunnen doorstaan.

Aan de hand van uitsluitend officieele bescheiden, die echter niet alle aan vorige geschiedschrijvers bekend konden zijn,⁴ willen wij een van deze feiten nader beschouwen en wel hoe de onderwerping aan het hoofd van dit opstel vermeld, zich werkelijk heeft toegedragen.

¹ Zie de Jonge, deel VIII p. CII t/m CIV.

² Brief, dd. Samarang 3 Aug^r 1705 van den veldoverste H. de Wilde, aan de Hooge Regeering.

³ Zie de Jonge, deel VIII p. CV t/m CVII.

⁴ Twee bescheiden, tot ons doel dienstig en hierachter in de Bijlagen vermeld, zijn afkomstig uit bundels van de collectie Cnoll, zooals aan den voet der stukken staat aangeteekend.

Met de onderwerping van Pangeran Adipati Anoem op 23 Juni 1708 was de tweede Javaansche Successie-oorlog feitelijk geëindigd. De wettige troonopvolger van het rijk van Mataram had zich dien datum, steunende op het vertrouwen van een vroeger door de Hooge Regeering gegeven belofte, aan den Commissaris voor Java's Noord-Oostkust, Govert Cnoll overgegeven. Deze was tevens Chef van de 4^e expeditie en stond op het punt tegen den Adipatie en diens aanhangers, van Soerabaia te velde te trekken.

Na den dood van den vorst van het Javaansche rijk, Hamangkoerat, op 3 November 1703, had de Indische Regeering langen tijd gearzeld of zij diens zoon en wettigen opvolger Adipati Anoem, tot den troon zou toelaten. Het zondenregister van den troonopvolger echter bleek te groot; zijn verstandhouding met Soeropati, den gewezen Balischen slaaf, toenmaals heerscher van een uitgestrekte landstreek in het oosten van Java en een aartsvijand van de Compagnie, was te wel bekend. En het was de Regeering juist te doen om dien «moordenaar» zooals hij in de officieele stukken gewoonlijk genoemd wordt, in handen te krijgen. Het drama van 8 Februari 1686 te Kartasoera afgespeeld, waarbij de gezant van de Regeering, François Tak, het leven liet, was nog ongewroken.

Het trof bijzonder, dat bij deze troonsverwisseling aan het hoofd van de Indische Regeering een zwager van den vermoorden Tak, Joan van Hoorn stond, die niet nauwgezet was in zijn politieke handelingen tegenover de inlandsche vorsten, wanneer slechts het belang van de Compagnie er mede gediend werd.¹

De Hooge Regeering proclameerde Pangeran Poeger, een broeder van den overleden Hamangkoerat tot vorst van het rijk van Mataram; hij was een oude bekende van de Compagnie. Reeds bij het leven van zijn broeder had hij getracht Soesoehoenan te worden, maar de Commandeur Couper had hem van 1671 tot 1681 zoo rusteloos nagejaagd, dat hij eindelijk het hoofd in den schoot moest leggen.

Nu was hij beter geslaagd.

Intusschen begreep de Indische Regeering wel, dat door deze handelwijze het geheele Javaansche rijk wederom in onrust kon komen, daar Pangeran Adipati Anoem, hoe weinig bemind hij

¹ Zie Bijdragen Kon. Instituut voor Taal, Land & Volkenkunde van N. Indië 1916, deel 72 p. 557.

ook bij zijn volk was, toch altijd aanhangers zou vinden, omdat het niet te ontkennen viel dat hij de wettige erfgenaam tot den Javaanschen troon was.

Zij wilde dus, begrijpelijkerwijs, hem liever met zachte middelen in handen zien te krijgen en wendde die ook aan onder het voorspiegelen van zekere beloften.

Nadat de Kapitein Govert Cnoll met den bekenden Amboineschen Kapitein Zacharias Bintang in 1703 en 1704 in twee kleine expedities de oproerige strandgewesten oost- en westwaarts van Samarang onder het gezag van den pas gekozen Soesoehoenan Pakoe Boewono had gebracht, neigde Adipati Anoem reeds tot onderwerping. Michiel Ram, landdrost der Bataviasche Ommelanden, benoemd tot Commissaris van de Regeering over Java's Noord-Oostkust, had zich dienaangaande tot de machthebbers te Batavia gewend, die hem bij geheim schrijven van 10 April 1705 mededeelden, hoe hij zich bij dergelijke, eventuele pogingen van den Pangeran had te gedragen. (Bijlage I).

Hier zien we dus voor de eerste maal de Regeering zich volgenderwijs uiten: «en daarom souden wij van die gedagten wesen dat er vooreerst en tot dat den sousouhounang eens vast in zijn rijk en regeering sal zijn, niet beter souden te denken zijn, dan dat men hem depatty met zijn familie en gevolg en eenige grooten ten getale van 2 à 300 coppen, vrouwen en kinderen daaronder gerekent, 't zij met de sousouhounangs vaartuigen ende convoy of ook nog beter op 's-Comps. schepen herwaarts na Batavia quam te schicken onder belofte na zijn fatsoen en gedragh te sullen gehandeld en getracteerd werden en in ruste hier vooreerst wonen »

Van een aanmelding van den «Depatty» kwam evenwel niets, ook niet nadat de veldoverste H. de Wilde, bij het begin van de 1^e expeditie in 1705, hem had ingedaagd binnen 14 dagen zijn onderwerping te komen aanbieden, als bekend is gesteld bij de Jonge, deel VIII pag. 345.

Hoewel de eerste expeditie in zooverre doel trof, dat Pakoe Boewono te Kartasoera als Soesoehoenan werd gehuldigd, gelukte het evenwel niet Pangeran Adipati Anoem gevangen te nemen; deze was gevlucht naar Kediri waar hij onder de bescherming van Soeropati stond. De tweede tocht met het doel den Pangeran in handen te krijgen en Soeropati ten val te brengen, geschiedde in het volgende jaar 1706, onder het be-

leid van Govert Cnoll, die intusschen tot Commandeur van Java's Noord-Oostkust was benoemd.

Alvorens echter dien tocht aan te vangen, herhaalde de Regeering de belofte aan Adipatie Anoem door den veldoverste de Wilde gedaan, en zond een formeelen pardonbrief, gedateerd 24 Juni 1706 aan den Kapitein Willem Sergeant te Soerabaja, in het Javaansch gesteld, met verzoek dien den Adipati te doen toekomen. (Bijlage II).

Ook deze poging van de Regeering was vruchteloos, daar de pardonbrief door den Pangeran werd afgewezen.

De afloop van dezen tocht is bekend; Soeropati sneuvelde, doch het doelpunt Pasoeroean werd niet bereikt en Adipati Anoem, die naar het Malangsche was gevlucht, werd niet tot onderwerping gebracht.

10 Een derde expeditie was dus noodig geworden, die het volgende jaar 1737, weder onder bevel van de Wilde, werd aangevangen. Deze vroeg de Regeering den dag vóór zijn vertrek van Batavia inlichtingen, hoe te handelen ten opzichte van Adipati Anoem, indien deze misschien tot onderwerping neigde. De buitengewone vergadering gehouden op 1 Mei 1707, geeft hierop antwoord. (Bijlage III). Hier zien we dus voor het eerst een premie uitgelooft voor dengene, die den voortvluchtigen Pangeran dood of levend in handen van de Compagnie mocht leveren.

Hoewel deze tocht met goed gevolg teneinde werd gebracht, mocht het niet gelukken Adipati Anoem in handen te krijgen. In het daaropvolgende jaar 1708, vóór den aanvang van den vierden tocht door den Commandant Govert Cnoll, «nu geëligeert drossaert der bataviase ommelanden en commissaris en oppergezaghebber van 's-Comps. wegen over Java's oostkust» werd deze bij diens instructie van 8 Februari 1708 gemachtigd den pardonbrief voor Adipati Anoem wederom te gebruiken, «soo als UE. dat voor 's-Comps. ware intrest best sal oordeelen.» (Bijlage IV.)

De slotscène kent men¹. De Pangeran gaf zich den 23^{en} Juli over, wat als volgt bij De Jonge beschreven staat: «De majoor Knol omarmde hem, en hoewel hij hem nooit eenige stellige belofte deed, bracht toch de wijze waarop hij den keizerszoon

¹. De Jonge, deel VIII, pag. CII.

als broederlijken vriend bejegende, dezen in den waan, dat hij als vorst behandeld en met het bestuur over een landstreek op Java door de Compagnie begiftigd zou worden, zooals hem dat bij den pardonbrief in 1705 en nog in den vorigen jare 1707 was aangeboden».

Verder niets. Maar er was meer gebeurd in de dagen nadat de Pangeran te Soerabaja was aangekomen. Cnoll bespeurde spoedig dat door welke inblazingen ook, Adipati Anoem zich onrustig begon te gevoelen. Hij was bevreesd, dat de Pangeran zijn stap zou betreuren en weer naar de wildernis zou willen terugkeeren. Onder den schijn van eerbewijs liet hij daarom het kwartier van Adipati Anoem met sterke wachten omringen, maar hierdoor nog niet gerust gesteld, deed hij een stap, wel is waar wettig en die den Adipati bevredigde, maar toch die dubbelhartig was, omdat hij wist dat de Regeering niet zou inwilligen hetgeen aan dezen werd voorgespiegeld.¹

Hij riep namelijk den kriegsraad bijeen en stelde daarin de vraag of het raadzaam was, den door de Regeering in der tijd verleenden pardonbrief aan Pangeran Adipati Anoem te doen voorlezen of uit te reiken, hetgeen met algemeene stemmen werd goedgekeurd (Bijlage IV).

Natuurlijk werd deze daardoor in den waan gebracht dat hetgeen daarin vermeld stond «en hier op Batavia als een Javaens Prins met alle eer en fatsoen getracteert en onderhouden» zou toegepast worden.

Het is dus te begrijpen hoe koud het vonnis van verbanning naar Ceylon, den Pangeran op het lijf zal gevallen zijn. De ontsteltenis verwekt bij het aanhooren van die straf, had daarin voornamelijk haar oorzaak, dat hij na het voorlezen van den pardonbrief, zooals dat in de zitting van den kriegsraad was bepaald, zoo'n ontkenning niet had kunnen verwachten.

¹ Zie hieromtrent ook mijn opstel „Govert Cnoll” in het Tijdschrift voor Geschiedenis, Land- en Volkenkunde 1918, speciaal pag. 284 e. v.

Bijlage I.

Secrete brief van de Indische Regeering aan
Michiel Ram, commissaris van Java's
Noord-oostkust, d.d. 9 April 1705.

Voorts is ons bij UE. aparte letteren aan d'Hr. Gouverneur-Generael ook voorgekomen de gerugten UE., nu en dan, en eyndelijck van den Samarangsen gouverneur Joudanagara ook bedeed, alsof dien pangerang depattij van Cartasoura, siende sich benepen, van de stranden ontzet en van de oude hofsgroten van zijn vader, door zijn quaet humeur, niet bemind of vertrouwt, als sijn verlegen vindende, wel genegen mogt sijn of werden hem voor de Comp. en sijn oom den presenten sousouhounang te vernederen; dog dat UE. om de wispelturigheid veeler valsche Javaense uijtstrootijsels en vertellingen, sulx nogh niet voor waar kon aannemen, en daerom aan ons ook geen publieque kennisse van hadde derven geven, 'tgeen wij niet onvoorsigtigh agten, nogh ook dat UE. al evenwel daer omtrent van eenige onderrigtinge in soo onverwagten voorval versogt gediend en gesterkt te wesen; wij hebben daarover preallabel onse aandagtige deliberatien laten gaan, en vooraf tot UE. narigt dienthalven verstaan UE. bij desen aan te schrijven.

Dat wij sodanigen vernederinge ofte ook wel affkomste in submissie van den Cartasoerasen pangerang depattij tweesins aanmerken, het zij uijt sich selven, en met raad sijner raadsheeren in zijn presente verlegentheid, of wel door toedoen en dwang van sijn vaders oude hofsgroten en andere hoofden, die sich mede nogh op Cartasoura, en de verdere bovenlanden onthouden, en vermeenen in beide gevallen, dat aan de presente constitutie van zaeken, soo in Europa als op Java, het voor de Comp. en den sousouhounang Pakoebowane verre best en veijligst sal wesen, in cas hij sulken pas deed, die niet af te wijzen, maar onder alle voor en omsigtigheid te ampleteeren, veel liever dan door 't contrarie de onrust, land bedervinge, groote oncosten en stilstand des handels op Java te traineeren en verlengen; dogh de maniere daar omtrent, en met hoedanigen en hoe sterken gevolgh men hem zoude admitteeren, of nogh boven sijnde, ordre te geven, dat sullen wij aan des sousou-

hounangs, en UE. beijder voorsigtigh overlegh bevolen laten, met advijs van sodanige raadspersoonen als UE. sult meenen daartoe de bequaemste en naaste te zijn; en 't welk van gelijken ook sijn opsight sal hebben wanneer met hem depattij in soodanige geval soude blijven¹, en hoedanig den sousouhounang hem zoude mogen vertrouwen, om elders in sijn land te laten verblijven of niet.

Waar omtrent wij ten aansien van al het vorig gepasseerde al veel difficulteiten en swarigheden voorsien, en om sijn successive gehoude quade conduites omtrent de Comp. ook geen groote voorspraek met fatsoen zoude kunnen wesen. Egter moet men om de constitutie des tijts, al dat met gemoede en sagtigheijt te erlangen is, voor de violente schoon wel billijker middelen prefereeren en daarom soudent wij van die gedagten wesen, dat er voor eerst en tot dat den sousouhounang eens vast in sijn rijk en regeringe sal gestelt zijn, niet beter soudent te denken zijn, dan dat men hem depattij met sijn familie en gevolg en eenige grooten ten getale van 2 à 300 coppen, vrouwen en kinderen daaronder gerekend, 't zij met des sousouhounangs vaartuijgen onder convoij, of ook nog beter op 's-Comps. schepen herwaarts na Batavia quam te schicken, onder belofte na sijn fatsoen en gedragh te sullen gehandeld en tracteerd werden, en in ruste hier vooreerst wonen, gelijk UE. weet meermalen gepractiseerd is, en dan soude dien sousouhounang als alleen tot sijn ruste en welstand geschiedende desselvs lasten die Comp. ook wel dienen te vergoeden, dogh om hem daaromtrent als andere swarigheden niet adwers te maken, sal UE. voor eerst deswegen niet behoeven te spreken, dewijl ons sullen verlaten en gerusten in desselvs eerste beloften bij den Samarangse brief van dato 15 Julij 1704 aan onse bediendens en naderhand successive bij sijne brieven aen ons gedaen, om indertijd de Comp. na billijkh. voor sijn behoud en herstellinge te guarandeeren en waarin wij hem niet onredelijks of tot declinatie van sijn rijk en gesagh sullen vergen, gelijk dat altoos onse eenvoudige intentie als UE. weet omtrent den overleden sousouhounang geweest is, waarin hij door sijn quaadaerdige rijxgrooten door en na de dood van h^r Tak Zg^r altijd trouwloos is gebleven en noijt opregt met ons gehandeld

¹ in soodanige geval soude blijven w. z. waar hij, Adipati Anoem, zou moeten blijven als hij zich zou onderwerpen.

heeft twelk wij nu van desen sousouhounang door den zegen des almagtigen tot ruste van 't Mattaramse rijk, en Comps. welstand in het selve eenmaal willen hoopen en verwagten, en van geen kleen belang te behouden is.

En waarmede etc. (onderstond) UE. goede vrunden, was geteekent, Joan van Hoorn, A. v. Riebeek, Cs. Pijll, Em. Bornezee, C. van Swol, H. de Wilde, Ab. Douglas, A. v/d Stel, Hend. Zwaardcroon en Matt. de Haan (in margine) Batavia int casteel den 9^{en} April 1705.

Bijlage II.

Sourabaja.

Aan de E. capⁿ WILLEM SERGEANT.

Pr. de patch[iallang]
de Bescherminge.

Apart.

Manhafte voorsienige discrete.

Uijt UEd. letteren van den 11^{en} deser voor gisteren over Samarang onder couvert en address van den commandeur Cnoll erlangt is ons gebleken, de weerkomste der afgesondene van den depattij Sourabaja van Cadirij, terwijl de bewuste afgegane twee Chinesen daer nog verbleven ware, en na de berigten eerlangs met eenige afgesondene van den panger. adepattij anum aen ons naer Sourabaja stonden te volgen.

Wij konden UE. gedoente, soo wel omtrent die van Sumanap en Pamacassan, mitsgaders ook den ouden en welmenenden ijveraer den panabahan, en soo mede ten desen reguarde niet als voor wel gedaen aensien en soude daerom ook de verdere gevolgen op onse vorige ordre van dato 3^e Maij verledendienthalven hebben afgewagt, ingevalle de tijt daer omtrent niet quam te presseren en wij de expeditie al hadden ter handen genomen, om onder den zegen des almagtigsten op spoedigste onder de voorsigtige beproefde conduites van den command. Cnol voort te setten en uijt te voeren, tot een volle gerust stelling van 't rijk, onder den sousouhounangh Pakoebowana; des UE. dan voorts gem. commandeur na zijn retour van Cartazoura met het gros van Comp^s magt eerlangs hebben te verwachten, en sig voorts na desselfs bevelen promptel. verder zullen hebben te schicken, in hope UE. goede voorsorge voor ons dierbaer volk, soo omtrent den leeftogt, als bequame lijfsberginge, alles in wijlen ten besten zal hebben voorsien.

Dese preseance ¹ des tijts, en ook om geen Javaense dwarlwinden ontijdig te ontwaren, hebben ons ten desen opsigte van de concept afkomste en vernederinge van den pangerangh adepattij in Comps. bescherminge dan nader doen resolveren de patchiallang de Bescherminge, op 't spoedigste direct wederom tot UE. af te schicken, om ingevalle gem. panger. depattij nog mogte twijffelen, om met gerustheijt na Sourabaja en tot UE.

¹ Waarschijnlijk een schrijffout voor „pressance”.

af te komen, alvorens daarvan eenige nadere verzekeringe en een teken van ons te hebben, gelijk ons zulx uijt UE. advijsen en principael ook uijt het Chinees briefje aen de boedelm^r Houliecko, door UE. ons toegesonden scheijnt te consteren, dat UE. hem nader dienthalven door depatty Sourabaja sullen mogen doen gerusten en ten dien eijnde hem depatty Sourabaja ook ten eersten vertonen de bijgaende originele acte in de Duijtse en Javaense tale, ten dien eijnde bij ons opgesteld en door den Gouvern.-Generael onderteekent, en met Comp^s zegel en mede tekeninge van den secretaris nader bekrachtigt, welkers copia t'uwcr narigt ook daerbij legt, met onderling overlegh met depattij Sourabaja of die acte onder UE. zoude verblijven, ofte wel aen hem in handen gegeven werden, tot de afkomst van adepattij op Sourabaja, ofte ook dat men op zijn requisit deselve na Cadirij hem quam toe te zenden, te weten wanneer UE. gedagten hadde, en merkte dat het hem ernst was, om alsoo hem en een ieder der Javaense groten te doen sien des Comps. zuijvere en goede intentie, en dat wij ons alsnog ook aen 't eens gegeven woord van den heer veltoverste De Wilde blijven houden

(Onder stond UE. goede vrunden (was getek^t) Jn. van Hoorn, Ab. van Riebeek, Co. van Swoll. Hn. de Wilde, Ab. Douglas, Pr. de Vos, Bd. Phoonsen, Am. van Rijn, Hc. Becker, en Ms. de Haen. (In margine) Batavia In 't Casteel den 24^e Junij 1706. (Lager stond) hiernevens is afgegaen d'originele acte in de Duijtse en Javaense tale in desen geciteerd, nevens een afschrift van dien in het Duijts.

Een Chinees briefje van den chineses boedelmeester Holiauko aen de chinesen Limjetkoe en Lintienko.

Den Gouvern. Generael Joan van Hoorn, ende de raden van Nederl.ds. India tot Batavia gesien hebbende de aanbiedinge door den heer ordinaris raed en veldoverste Herman de Wilde in 't verleden jaer tot Samarangh aen den panger. Adepattij anom gedaen ende belooft ende nader vernomen hebbende dat denselven pangerangh adepattij Anom wel genegen zoude weesen, sig selven jegenwoordig in de bescherminge van den Gouverneur-Generael en raden van India over te geven, soo is 't dat zij bij dese open letteren verklaren en verskeren als nog de beloften van den heer veldoverste Herman de Wilde gestand

te zullen doen en den pangerang adepatty Anom beloven, bij aldien hij alsnog genegen is, deselve aan te nemen, dat hij nevens zijn vrouwen, kinderen, dienaren, en verdere volkeren, in en onder Comps. bescherminge sal werden aengenomen, en hier op Batavia als een Javaans prins met alle eer en fatsoen getracteert en onderhouden.

Gesz. in 't Casteel Batavia int coninkrijk Jaccatra, den 24^e dagh van de maand Junius in 't Jaar 1706, en is dese acte in de Duijtse ter 's linker en de Javaense tale ter regterhand origineel afgezonden, onder de Duijtse was getekent Joan van Hoorn, ter zijde comps. zegel en daer onder ter ord^e van hoog gem. haer Eds. (was getekent) Isaïc Garsin, secret^s staende ter zijde van het javaens translaet nogmaels Comps. zegel in roden wassche gedrukt.

Bijlage III.

Sondagh den Eersten Majj Ao. 1707.
na de middagh extra ordinarij vergaderinge.

Onder het tekenen van de memorie voor de heer raad ordinaris en veltoverste Harmen de Wilde ende de brieven op morgen ogtent met zijn Ed. na Samarang en Sourabaija staande af te gaan, waartoe de vergaderinge ten principalen was belegt, door den heere Gouverneur-Generael voorgesteld en vervolgens in omvrage gelegd sijnde drie vragen door gem. heer De Wilde voort aangaan deser bijeenkomste aan zijn Edelh. gedaan en voorgedragen, eerste, of zijn Ed. om den pangerang depatty Anum na hetgeen al over twee jaren nodig geoordeelt en besloten, mitsgaders altoos tot nu toe van de intentie dezer reeq.¹ gebleven was, des mogel. op een sagte wijze en sonder geweld te disponeren om sig onder d'E. com. te begeven ende submitteren, 't sij dat hij den sousouhounang Pakoebowana voor wettig vorst soo als het wel behoorde genegen wierd te erkennen off niet, een somma van 8 a 10 ϕ rd.² op een secrete wijze soude mogen beloven aan den geenen die denselve daertoe soude kunnen bewegen sonder nogtans middelerwijlen eenigen tijd int voortsetten der marse en het attacqueren van denselven voorbij te laten slippen, mitsgaders ook aangesien aan hem pangerang reets Ao. 1705 doorgen. zijn Ed. op onse qualificatie was aangeboden geworden een stuk lants voor hem ende sijne alhier ende bovendien dat als een Javaans prins door ons soude werden aangesien en getracteerd, tot hoe grooten maandelijken geldsomme zijn Ed. soude mogen treden om hem deselve aen te bieden off het gevielle, dat dien prins daarvan soude willen versekert zijn, alvorens tot submitisie te willen resolveren. Ten tweeden bij aldien hij pangerang depatty wederom daarna niet mogte komen te luijsteren en die presentatie nogmaals afwees off wel te laat daartoe resolveerde, soodanig dat men onderwijlen tot zijn leger of andere vastigheijt genadert sijnde in staat was om vijandelijk tegem hem te ageren off zijn Ed. alsdan tot des meerder aanmoediging onser bevelhebberen en verdere militairen niet soude vermogen na de gewoonten int vaderland sekere

¹ een schrijffout voor „Reg”.

² ϕ het teeken voor honderd.

premie en tot hoe groote somme toe te seggen aan dengeenen welke alsdan in 't gevegt tegen zijn quartier vleugel of retranchement overgesteld sijnde, maar ook gem. pangerangh adepatty tsij levend off dood in handen krijgen en in 's-comps. magt soude konnen overleveren zoomede indien men bij 't winnen van een bataille off het vermeesteren van soodanigen stadt of sterkte zijn persoon niet had connen ten neder vellen ofte in handen krijgen, maar dat hij na andere ongelege schuijelhoeken en ontoegankelijke plaatsen gevlugt was, 'tgeene hij ook wel soude konnen doen sonder een bataille ofte belegering van d'Ed. Comp. te wagen, dewijl het dan volgens 's-Comps. vorige en nog durende intentie, mitsgaders het voorsigtige beleid in militaire saken gantse niet dienstig nog geraden soude zijn hem derwaarts met ons gantsche leger te volgen, maar in tegendeel nodig de verdere hoofdsaken deser expeditie en subjugatie den landen door hem verlaten sijnde te behertigen en hem in die schuijelhoeken, bergen etc. alleen te laten navolgen door eenige der vertrouwste inlandsche militairen alleen met bijvoeging van eenige weinige europeanen, off in soodanigen gevalle de voors. belofte en toesegging mede niet van groote noodzakelijkheid soude moeten werden geagt: En ten derden indien het mogte gebeuren dat de Passourouangse rebellen wanneer zijn Ed. daar quam te verschijnen om deselve van daer en uijt hare sterkten te verslaen 't sij voor off wel nadat men met deselve in actie was geweest en zij lieden de vlugt of retraitte nae elders genomen hadden in submissie quamen en haer onder de Ed. Comp. ende den sousouhounang Pakoebowana vernederden dogh onder conditie van dien oosthoek te willen verblijven off zijn Ed. in voors. gevallen haer dat soude mogen toestaan mits over haer aanstellende soodanige hoofden als d'Ed. comp. en den sousouhounang soudon konnen te nomineren. Soo is nadat de heer De Wilde voorsz. vragen de vergaderinge invoegen voormelt mede nader hadde voorgedragen en tot zijn Eds. narigt versogt het goedvinden en besluit deser tafel over deselve te mogen erlangen: Op de nadere omvraag van zijn Ed. te qualificeren. Eerstelijk om aan den geenen die den pangerang depatty Anum tot submissie hetsij onder erkenninge van den sousouhounang Pakoebowana voor wettig sousouhounang des mogelijk ofte anders ook buitendien soude mogen konnen te beweegen te mogen toeseggen en schenken een somma van 8 a 10 ϕ rd.

en voorts aan hem pangerang tot een pension 100 a 150 rijxd. smaands nevens een stuk lants voor hem en de zijnen alhier omme er op te wonen en hun stil te houden. Ten tweeden wanneer gem. pangerang tot geen submissie wilde treden maar sig nog als een vijand van d'Ed. comp. ende den sousouhounang Pakoebowana bleef gedragen alsdan wanneer het de heer de Wilde in de voorschreve reets aangeroeerde off wel andere emergerende voorvallen nodigh en dienstig mogte oordeelen een premie van 2 a 3000 rijxd. te mogen beloven aan degeenen die gen. pangerang invoegen door den heer de Wilde voorgestelt levendig of dood in 'sComps. handen sal kunnen leveren: Ende ten derden dat men de rebellen van passourouang enz.

Wijders is op zijn Edelhs. voorstel goetgevonden den sousouhounang Pakoebowana door de heer De Wilde te laten aanspreken om uit des rijks incomsten te vinden en te nemen de penningen tot de voorsz. te doene uijtkeringen nodig: dogh bij aldien zijn hoogheijt door onvermogen als andersints daertoe niet wel te disponeren mogt wesen, is indien gevalle verstaan liever deselve uijt 's-Comps. bourse te nemen, wanneer daarmede maar naar de saaken aldaar tot ruste kunnen werden gebragt dan met veel onkosten soo een aansienlijken train langer te dier custe aan te houden.

Batavia int casteel datum als voren, was getekent: Joan van Hoorn, Abraham van Riebeeck, etc.

Aangetroffen in de collectie Cnoll, aanwezig in het Algemeen Rijksarchief, Aanwinsten 1901, VI, 27.

Bijlage IV.

Apparte memorie ofte instructie voor den Ed. Govaart Cnol, g'eligeerd drossaart der Bataviase ommelanden en als Commissaris en oppergezaghebber van 's-comps. wege over Java's oostcust althans weder gaende na Samarangh, waerna zijn Ed. sig omtrent de behandeling van saken tot desen appartelijk gereserveerd, zal rigten.

.
dan dewijle nu alhier door UE. onder 't overleveren der onbestelde pardonbriven Ao. 1706, soo van den panger. depattij anum als de Passouroangse rebellen ons nader is voorgedragen, dat het mogelijk niet ondienstig zoude wesen hem depattij Sourabaja, onvermindert dien allen, en dat UE. denselven ook voor den ouden quaden geest blijft aensien, egter in dese tijd het gesagh over Grissé aan te bieden, wanneer hij effective den pang. depattij Anum in Comps. handen quam over te brengen en zulx in dier maniere als bij de voorz. pardonbrief staet g'expresseerd, soo hebben wij nader deliberatie verstaen gen^e. UE. voorslag te amplexeren, en UE ten dien fine, den voorsz. pardonbrief weder mede te geven, en op UE. verscheijninge tot Cartazoura dan wel eer of naderhand bij de verdere goede successen teegens ged. depattij anum daer omtrent te handelen soo als UE. dat voor Comps. ware intrest best zal oordeelen

en blijven na vrundel. groete (onderstont) UEd. goede vrunden (was getekent) Jn. van Hoorn, Abraham van Riebeek, C. van Swoll, Ab. Douglas, Pieter de Vos, Eduard Phoonsen, H. Zwaardecroon (ter zijde stond) Batavia in 't casteel den 8^e Febr. 1708.

Bijlage V.

Resolutie getrokken in den agtb. krijgsraad op Dinsdag
den 7 August. Ao. 1708 's-voormiddags ten
agt uren. Presentibus omnibus.

De leden van den krijgsraad bij den anderen vergadert sittende liet den heere commissaris ter harer narigt en tot te verdere demonstratie van de ware leggende intentie der hoge Indische regeeringe nopende ter vernederinge voor d'E. Comp. gekomen pangerang adepatta Anom door den trains-secret^e de door haar Ed.Ed^{lens} ten zijnen reguarde verleende pardon brief in rade voorlesen, daerbij notificeerende, dat uijt twee diverse monden, buijten de gepasseerde vragen aen zijn agtb. Javaanse jongen gen^t Gidee door den gem. pang. adepattij selv^s, gisteren verstaan hadde er buijten gerugten liepen, dat men meende hem pangerang adepattij Anom met de zijne naer Batavia over te voeren en 't gunt hem pang. adepattij al vrij wat bekommeringe en verlegentheijt, als apparent buijten hunne laste ¹ door de goede tractementen opgevatte hope sig uijt treckende, nae de berigten met de sijne scheen te baren, en veelmaals door 't toedoen van dese of gene goede geintentioneerdens van den selven ofte hunne listige en bedekte tentamina tot het gewenscht of een goed uijteijnde niet zoude komen en ons al te mets in onse goede intentie contramineerende, moeijten en rugie ² konde veroorsaken, die men andersints sig niet behoort te onderwerpen te meer, men gisteren agtermiddag reets alhier quam te ervaren dat de 1000 gecommandeerden en tot den afhaal der door dien ged^{te} pang. adepatij Anom tot Calambreth agtergelatenen vrouwen en voorname gedestineerde Djipanders onder het gezag of opzigt van den tommangom Wieragoena, niet volgens onse ordres de aanbevolene reijs spoedigende, omtrent de limietscheijdinge van Cartasoura en Djipan bleven vertoeven, en den gem. tommogom Wieragoena met een gering gevolg of genoegsaem alleen naer Calambret van haer was af off opgetrocken, sonder dat men vooralsnog eenige redenen ter een of ter andere zijde wegens de sodanige overtreadinghe van onse bevelens en tegenstreevinge in ons goed voornemen kan ervaren onder bijvoeginghe dat te

¹ Verwachting.

² Nadeel.

wijlen den gementioneerden pang. adepatty Annom 't sedert zijne overcombeste tot Landean bij den commissaris ofte de gedane vernederinge voor d'E. Comp. sig niet in 't minste verclaerde off vraagde verwaerts men hem met de sijne te plaatsen of hoedanig te handelen stond en nogtans zig in stilte off onder de hand, seeckerl. niet dan met particuliere insigten, daaromtrent soeke te informeeren en 't welke veeltijds van geen goed gevolg, ofte 't sodanige als men zig verbeelde of verwagte, niet zoude vallen.

Oft 't voor den meesten dienste van onse heeren en m^{ts} niet raadsaemst soude wesen, dat men zig aen de gegeve beloven of successive gewisselde brieven defererende, den pangerang adepatty Anom meergem^t conform deselver inhoud laten aenseggen of selfs verstendigen, hoedanig we van intentie zijn, of dat zig tot de onderneming der reijse naar Batavia in den tijd met die hem inclineren derwaerts te volgen mag vervairdigen of hoedanig dat se andersints oordeelden, men omtrent dese importante zake behoorde te handelen.

Den Ed. capitain Wm. Sergeant beneffens alle de leden van den krijgsrade sustineren met eenparigheit van stemmen dat 't hachelijke of gevaarl. voor 't importante en ter consideratie der zake is, hem pang. adepatty Annom alhier langer aan te houden ofte te bewaken ofte altoos wel na bedenken, en sorge staat te geven, en te wijlen de goede intentie vande hoge Indiasche Regeringe andersints niet ligt en meergem. pang. adepatty Annom door 't gunt hem ten dees gevalle ter ooren gebragt werd, of andersints selfs practiseert, bekommeringe over 't een off 't andere te kennen geeft, en daardoor voor ons ongerustheijt moveert, te meer 't beswaerlielik te raden is, van off door wiens aanleijdinge dese swaarigheden opborrelen, ofte welke in of uijt zigt, dat se in haer selven wel bevatten oversulx dit 't naeste en secuerste middel zij, men hem de zaken zuijver onder 't vertonen ende de resumptie als 't overleveren van den door haer Ed. Eds. voor den pangeran adepatty Anom in cas van submittie vergunden en overgemaekten pardonbriev openlegge, of daertoe ons ofte onse dienaren of te wel den depatty Sourabaya gebruiken, ten eijnde hij zig met de sijne tot 't depart nae Batavia tijdig kan in staet stellen.

Den agtb. krijgsraad 't een en andere hiervooren aengevoerde in een rijpe en overdagtige overweginge treckende en conside-

rerende hoeveel belang dat er tot de verkrijging van een spoedige ruste te deser custe in den persoon van den pangerang adepatty Annom resideerde en hoe wijzig staet er weder in tegendeel op de Javanen in 't reguard van denselven te formeren zij, jugeren consonantelijke om alle swarigheden, die uijt desselfs wankelmoedigen geest veelmaels konden voortkomen, te prevenireren, gelijk se dan arresteeren dat men dan eerder hoe liever, of selfs of door den depatty Soerbaya onder een beleefde repetitie van 't hem geaccordeerde, en dat men bij persisteerde de intentie van de hoog Indische Regeringe en onse meninge ondert opleggen, resumeeren en overgeven van den door haer Ed. hoog agtb. voor den pangerang adepatty Annom verleenden pardonbrief, mondelings insinueren ten eijnde hij pangerang adepatty Annom zig met de zijne die hem volgen willen, tot de aenvairdinge der reijse nae Batavia spoedig preparere omme ons van denselven tot eijgene gerustheijt in den optogt als andersints te eerder mogen ontlasten

Aldus gepasseert, geresolveert ende gearresteert, in den E. agtb. krijgsraad ten comptoire Sourabaya ten dage maand en uure voors. (was getekent) G. Cnoll, Wm. Sergeant, Z. Bintang, Joost Michielsz. Wilstee, Wolfgang Naijer, V. Ellers, Ary van der Linden, Wm. Corell, Gt. van Selver en Jacob Frederik de Famars.

Aanwezig in de collectie Cnoll, Aanwinsten Algem. Rijksarchief 1901, VI, 27.